

В. В. Корнещук

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
МАГІСТРА**

Одесса 2020

УДК: 371.214.114
К 67

*Рекомендовано вченою радою
Одеського національного політехнічного університету
(протокол № 7 від 19.02.2020 р.)*

Рецензенти:

Федірчик Т. Д. – доктор педагогічних наук, професор Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича

Гансова Е. А. – доктор філософських наук, професор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Корнєщук В.В.
К 67 Методичні рекомендації до написання випускної кваліфікаційної роботи магістра. – 3-тє вид. – Одеса: ОНПУ, 2020. – 34 с.

Запропоновані рекомендації є науково-методичним супроводом наукової роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти і спрямовані на ознайомлення з правилами написання та оформлення кваліфікаційних робіт.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, що навчаються на кафедрі психології та соціальної роботи ОНПУ за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Загальні положення до написання кваліфікаційної роботи	5
2. Структура і написання кваліфікаційної роботи	14
3. Мова і стиль кваліфікаційної роботи	18
4. Оформлення кваліфікаційної роботи	20
5. Процедура перевірки кваліфікаційних робіт на наявність/відсутність плагіату	27
6. Презентація кваліфікаційної роботи	28
Заключення	29
Література	30
Додатки	31

Вступ

Відповідно до чинного Закону України “Про вищу освіту” другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв’язування задач дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності [1].

Підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти до наукової діяльності відбувається не тільки в процесі вивчення низки відповідних дисциплін, але й насамперед під час виконання кваліфікаційної роботи, яке передбачає кілька основних етапів: вибір теми дослідження; вибір методів дослідження і роботи з літературними джерелами; вивчення літературних джерел, законодавчих і нормативних актів; складання бібліографії; аналіз і узагальнення матеріалів; збір, систематизацію і аналіз фактичних даних, на матеріалах яких виконується кваліфікаційна робота; обґрунтування конкретних розробок і пропозицій щодо вирішення проблеми дослідження; написання кваліфікаційної роботи за її структурними елементами; оформлення тексту на персональному комп’ютері і брошуровку; перевірку кваліфікаційної роботи на наявність академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації; підготовку до захисту: одержання рецензії; написання тексту виступу, відбір й оформлення ілюстративного матеріалу, підготовка презентації.

Аналіз труднощів, з якими стикаються здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти та наукові керівники на кожному з етапів виконання кваліфікаційних робіт, спонукали до узагальнення досвіду науковго керівництва і написання запропонованих методичних рекомендацій.

Сподіваємось, що викладені рекомендації стануть в нагоді здобувачам вищої освіти, а також викладачам, які здійснюють наукове керівництво кваліфікаційними роботами.

1. Загальні положення до написання кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота – індивідуальне завдання практико-орієнтованого та науково-дослідницького характеру, яке здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти виконує на завершальному етапі фахової підготовки. Вона є однією з форм оцінювання практичних навичок розв’язання актуальних завдань соціальної сфери, отриманих здобувачем упродовж навчання, містить елементи новизни в практичній діяльності. Кваліфікаційна робота здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти (залежно від спеціальності) має засвідчити володіння ними методологією наукового дослідження; здатність узагальнювати та аналізувати наукові джерела у відповідній галузі знань; працювати з нормативно-правовими документами; збирати систематизувати і узагальнювати емпіричні відомості; проводити їх статистичний аналіз; самостійно обґрунтовувати висновки, надавати практичні рекомендації за результатами проведеного дослідження, дотримуючись усіх вимог академічної доброчесності.

Отже, виконання кваліфікаційної роботи має на меті виявити відповідність підготовки здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти вимогам освітнього стандарту, освітньо-професійної програми (ОПП), що є підставою для присвоєння здобувачу відповідної кваліфікації і видачі диплома.

Кваліфікаційна робота має відповідати таким вимогам:

- висвітлювати проблему, що розроблена недостатньо, або певний аспект відомої проблеми, тобто бути актуальною;
- мати чітку побудову і логічну послідовність викладу матеріалу;
- ґрунтуватись на використанні адекватних меті дослідження методів, зокрема математико-статистичних;
- містити переконливу аргументацію за допомогою графічного матеріалу, табличних засобів узагальнення даних;

– приводити до обґрунтованих рекомендацій і доказових висновків.

В процесі написання роботи здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти мають:

– вивчати законодавчі і нормативні акти, наукову та академічну літературу вітчизняних і закордонних авторів для теоретичного обґрунтування сутності досліджуваного явища, його форм, напрямів, чинників та ін.;

– збирати, узагальнювати і аналізувати фактичні дані щодо об'єкта дослідження для виявлення тенденцій і закономірностей розвитку досліджуваного явища або процесу;

– обґрунтовувати конкретні пропозиції з удосконалення досліджуваного процесу або явища з використанням необхідної методологічної бази.

Написання кваліфікаційної роботи починається з вибору теми дослідження. Тема дослідження може бути обрана з переліку тем, запропонованих випусковою кафедрою або обрана магістрантом самостійно (за умови обґрунтування її актуальності і доцільності або заявки закладу вищої освіти, установи, відомства). Під час розробки тематики кваліфікаційних робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти викладачі випускової кафедри враховують: ступінь вирішення запропонованих для дослідження проблем; можливість одержання необхідних даних для написання кваліфікаційної роботи; інтерес і потреби закладу вищої освіти, установи, відомств, на матеріалах яких виконуються кваліфікаційні роботи; напрям науково-дослідної діяльності випускової кафедри; здібності здобувачів, рівень їхньої теоретичної і практичної підготовки тощо.

Тематика кваліфікаційних робіт, яка щорічно розробляється випусковою кафедрою, та наукові керівники затверджуються Наказом ректора ЗВО [4].

Отже, тема кваліфікаційної роботи має бути актуальною, становити певний практичний інтерес та відповідати сучасному стану і перспективам розвитку науки, Стандарту вищої освіти за спеціальністю, в межах якої воно виконується, ОПП тощо. Формулювання теми має бути стислим, лаконічним і відповідати сутності обраної для дослідження проблеми. У назві небажано використовувати ускладнену термінологію і уникати назв, що починаються зі слів: «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...», що недостатньо відбивають сутність досліджуваної проблеми.

Коли тему обрано та узгоджено з науковим керівником, здобувач вищої освіти подає заяву із проханням дозволити виконання кваліфікаційної роботи за обраною темою та разом із науковим керівником складає індивідуальне завдання на її виконання.

Надалі завідувач випускової кафедри розпорядженням по ЗВО проводить закріплення за здобувачами обраної теми кваліфікаційної роботи та її наукового керівника. Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми навчання тематика кваліфікаційних робіт формується до початку переддипломної практики.

Згідно з «Положенням про атестацію осіб, які здобувають ступінь бакалавра та магістра в Одеському національному політехнічному університеті» [4], керівниками кваліфікаційних робіт магістрів призначаються науково-педагогічні працівники випускової кафедри, які мають науковий ступінь, або провідні фахівці, які мають науковий ступінь за напрямом професійної діяльності.

Керівник кваліфікаційної роботи зобов'язаний:

- разом із магістрантом визначити завдання для кваліфікаційної роботи;
- надати здобувачу вищої освіти допомогу щодо розробки календарного плану-графіка на виконання кваліфікаційної роботи;

- рекомендувати необхідну вітчизняну і закордонну літературу, довідково-нормативні й інші джерела за темою дослідження;
- проводити консультації відповідно до плану-графіку;
- контролювати хід виконання роботи і нести відповідальність за її своєчасне та якісне виконання до моменту захисту;
- перевіряти текст роботи під час написання окремих розділів, робити зауваження і вказувати на недоліки для своєчасного їх усунення;
- переконатись в дотриманні здобувачем вищої освіти правил академічної доброчесності;
- дати письмовий висновок про роботу та характеристику діяльності здобувача вищої освіти за встановленою формою [4];
- бути присутнім на захисті кваліфікаційної роботи.

За необхідності, за пропозицією наукового керівника кваліфікаційної роботи завідувач випускової кафедри має право запрошувати консультантів щодо виконання окремих розділів дослідження. Консультант може надавати рекомендації здобувачу, перевіряти відповідну частину виконаної їм роботи і підтверджувати її візуванням.

Рішенням випускової кафедри затверджують і доводять до здобувачів календарний план-графік виконання кваліфікаційних робіт із вказівкою послідовності виконання окремих етапів.

Подальша робота пов'язана із добором літературних джерел, що висвітлюють певні аспекти обраної проблеми. Перелік таких джерел може бути запропонований науковим керівником або складений і доповнений магістрантом самостійно. Такими джерелами можуть виступати: довідкова література (словники, довідники, енциклопедії), матеріали науково-практичних конференцій, статті в іноземних академічних журналах (англомовних, німецькомовних та ін.), посібники і підручники закордонних авторів, статті у фахових виданнях України, дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук зі спеціальності, в межах якої

виконується дослідження, автореферати до них, монографії, навчальні посібники, а також різні електронні джерела.

Аналіз літературних джерел дозволить скласти план-проспект дослідження, в якому висвітлено його науковий апарат (актуальність, мета і завдання дослідження, його об'єкт, предмет, гіпотеза, методи, база, прогнозована науково-практична значущість і апробація результатів дослідження, публікації здобувача, структура роботи тощо) та орієнтовний зміст. План-проспект має бути узгоджений з науковим керівником, що дозволить перейти до безпосереднього написання кваліфікаційної роботи та її подальшого оформлення згідно з викладеними нижче вимогами.

При написанні кваліфікаційної роботи здобувачі вищої освіти обов'язково повинні посилались на авторів і джерела, з яких запозичено певні положення або окремі результати [3]. В кваліфікаційній роботі необхідно стисло, логічно й аргументовано викласти зміст і результати проведеного дослідження, уникаючи бездоказових тверджень.

Поточний контроль над виконанням графіка дослідження здійснює науковий керівник. Про хід виконання роботи здобувач звітує на випусковій кафедрі.

Наукові здобутки здобувача мають бути відображені в його публікаціях та апробовані участю в наукових конференціях різного рівня.

Закінчена кваліфікаційна робота підлягає перевірці на наявність/відсутність плагіату і, за його відсутності, попередньому захисту в установлені випусковою кафедрою терміни, нормо-контролю, та зовнішньому рецензуванню, за результатами яких вона допускається (або не допускається) до основного захисту.

Нормо-контроль якості виконання кваліфікаційних робіт призначений для перевірки правильності її оформлення і проводиться завідувачем випускової кафедри в період подання до захисту. При його проведенні враховують:

- відповідність назви роботи наказу із закріплення теми;

- дотримання технічних вимог до оформлення кваліфікаційної роботи;
- дотримання вимог до структури кваліфікаційної роботи;
- ідентичність назв розділів і підрозділів у змісті та в тексті кваліфікаційної роботи;
- наявність рецензії;
- наявність протоколу допуску кваліфікаційної роботи до захисту і висновку Етичної Комісії про наявність академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації у кваліфікаційної роботи [5];
- наявність електронного варіанту роботи та її презентації на диску.

Зауважимо, що електронний варіант кваліфікаційної роботи повинен бути повністю ідентичним за змістом роботі на паперовому носії, який оформлюється одним файлом у форматі *.doc або *.rtf, де назвою файлу є прізвище автора, подане в транскрипції літерами латинського алфавіту, наприклад, Ivanchuk.doc.

Якщо кваліфікаційна робота відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, а також вимогам академічної доброчесності, успішно пройшла попередній захист, завідувач випускової кафедри робить на титульному аркуші відповідну відмітку.

Кваліфікаційну роботу, яка несвоєчасно потрапила на кафедру або не відповідає встановленим вимогам, до захисту не допускають. До захисту також не допускають роботи здобувачів, які не виконали навчальну програму і на момент подання кваліфікаційної роботи до захисту мають академічну заборгованість.

Завершена і перевірена науковим керівником кваліфікаційна робота підлягає рецензуванню. Рецензент має бути визнаним фахівцем тієї галузі, в межах якої виконувалось дослідження, мати науковий ступінь. Допускається внутрішнє рецензування співробітниками ЗВО, що не працюють на випусковій кафедрі, на якій виконується дослідження. Для ознайомлення з кваліфікаційною роботою і підготовки рецензії рецензенту виділяється до 7 днів.

У рецензії мають бути відображені: актуальність теми кваліфікаційної роботи; переконливість аргументації у визначенні цілей і завдань дослідження; ступінь і повнота відповідності зібраних матеріалів меті і завданням дослідження; якість обробки матеріалу; відповідність змісту і оформлення роботи пред'явленим вимогам; обґрунтованість зроблених висновків і пропозицій; теоретична і практична значущість виконаного дослідження; конкретні зауваження щодо змісту, висновків, рекомендацій, оформлення кваліфікаційної роботи з зазначенням її розділів і сторінок; рекомендації щодо оцінки кваліфікаційної роботи (за 4-бальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та присвоєння здобувачу вищої освіти відповідної кваліфікації. Негативна оцінка рецензента не є підставою для відмови здобувачу вищої освіти у захисті кваліфікаційної роботи.

Здобувачу другого (магістерського) рівня вищої освіти надається можливість ознайомитись з рецензією. На випадок, якщо критичні зауваження рецензента мають принциповий характер, здобувач має можливість виправити недоліки кваліфікаційної роботи. Здобувачі, які не мають письмової рецензії, до захисту не допускаються.

Закінчену кваліфікаційну роботу в зброшурованому вигляді, підписану здобувачем, представляють науковому керівнику.

Науковий керівник складає відгук про кваліфікаційну роботу, в якому:

- відбиває стислий перелік основних питань, розглянутих у кваліфікаційній роботі, глибину викладу матеріалу, співвідношення обсягу окремих частин роботи і ступеня їх значущості;
- характеризує роботу з огляду на її актуальність та практичну значущість поставлених завдань;
- визначає позитивні елементи роботи;
- вказує ступінь самостійності здобувача в прийнятті окремих рішень, обґрунтуванні висновків;
- висвітлює ставлення здобувача до виконання кваліфікаційної роботи;

– робить висновок щодо рекомендованої оцінки (за 100-бальною шкалою [6]) та присвоєння відповідної кваліфікації.

Якщо представлена здобувачем вищої освіти кваліфікаційна робота відповідає вимогам «Положення кафедри ПСР про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на унікальність та наявність академічного плагіату» [5], то науковий керівник готує подання голові дипломної екзаменаційної комісії (ДЕК) щодо захисту кваліфікаційної роботи (містить висновок наукового керівника і висновок випускової кафедри щодо кваліфікаційної роботи). Підписана науковим керівником кваліфікаційна робота, разом з поданням, рецензією, електронним варіант роботи та презентації передається на випускову кафедру не пізніше, ніж за 7 днів до встановленої дати захисту.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається у встановлені кафедрою терміни в присутності членів ДЕК, до складу якої входять провідні викладачі кафедри. Очолює ДЕК визнаний фахівець тієї галузі, в межах якої виконувались дослідження. До захисту кожен здобувач вищої освіти має підготувати доповідь (на 5-7 хв.) та презентацію, в яких відобразити власні наукові здобутки. По закінченні доповіді магістрант відповідає на запитання членів ДЕК. Подальший захист супроводжується виступом наукового керівника, який характеризує особистісні і ділові якості здобувача, надає оцінку виконаній роботі. Наприкінці захисту Голова ДЕК оголошує зміст представленої рецензії. Оголошення результатів захисту для всіх здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти відбувається після їх обговорення членами ДЕК.

Окремі частини кваліфікаційних робіт, що містять цінні рішення та пропозиції, ДЕК рекомендує до друку у фахових виданнях України. Здобувачі, які виявили здібності до наукової роботи, виконали дослідження на високому науковому рівні, можуть бути рекомендовані до подальшого здобуття третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Якщо захист кваліфікаційної роботи визнаний незадовільним, ДЕК встановлює, чи може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, або він повинен опрацювати нову тему. Повторний захист проходить у наступний термін роботи ДЕК впродовж одного року після закінчення навчання в ЗВО.

Відтак, при виконанні кваліфікаційної роботи на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти здобувач зобов'язаний:

- обґрунтувати вибір теми кваліфікаційної роботи;
- подати на випускову кафедру заяву із проханням дозволити виконання кваліфікаційної роботи з обраної теми;
- разом із науковим керівником скласти індивідуальне завдання на виконання кваліфікаційної роботи;
- дотримуватися розробленого разом із науковим керівником календарного плану-графіка виконання роботи;
- представляти текст окремих розділів науковому керівнику (консультанту) для перевірки;
- вносити зміни і корективи в зміст роботи відповідно до вимог і зауважень наукового керівника (консультанта) для забезпечення її якості;
- виконувати кваліфікаційну роботу відповідно до вимог Стандарту вищої освіти відповідно до спеціальності, ОП тощо;
- дотримуватись вимог академічної доброчесності, нести відповідальність за обґрунтовані в кваліфікаційній роботі рішення, зроблені висновки, рекомендації, а також за вірогідність усіх даних і розрахунків;
- представити вчасно кваліфікаційну роботу на перевірку рецензенту та одержати рецензію;
- представити вчасно кваліфікаційну роботу на перевірку науковому керівнику;
- представити вчасно кваліфікаційну роботу на випускову кафедру.

2. Структура і написання кваліфікаційної роботи

Згідно з «Положенням про атестацію осіб, які здобувають ступінь бакалавра та магістра в Одеському національному політехнічному університеті» [4], основними структурними компонентами кваліфікаційної роботи є такі:

- титульний лист;
- зміст (до якого включаються всі нижче перераховані структурні складові роботи);
- завдання до виконання кваліфікаційної роботи;
- анотація українською та англійською або іншою іноземною мовою, яку вивчав здобувач під час навчання (обсяг до 500 знаків);
- вступ;
- розділи, які розкривають основний зміст роботи;
- загальні висновки;
- перелік використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Приклади оформлення титульного аркушу та завдання до виконання кваліфікаційної роботи представлені в додатках до «Положення про атестацію осіб, які здобувають ступінь бакалавра та магістра в Одеському національному політехнічному університеті» [4].

Наведемо вимоги до змісту й оформлення інших структурних компонентів.

– *вимоги до змісту*

Зміст містить найменування та номери початкових сторінок: завдання до виконання роботи, анотації, вступу, усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. За наявності додатків, усі їх назви до змісту роботи можна

не включати, вказуючи натомість лише “Додатки” та номер сторінки першого додатку.

– вимоги до вступу

Вступ розкриває сутність і стан проблеми, обраної для дослідження, її значущість, підстави і вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Вступ розкриває загальну характеристику кваліфікаційної роботи і містить: актуальність, мету і завдання дослідження, його об’єкт, предмет, гіпотезу, методи, базу, науково-практичну значущість, апробацію результатів дослідження, публікації здобувача (за наявності), структуру кваліфікаційної роботи тощо.

Актуальність дослідження містить критичний аналіз та порівняння з відомими підходами до розв’язання проблеми, що дозволяє обґрунтувати її необхідність і доцільність для розвитку відповідної галузі науки України.

Далі формулюють *мету і завдання дослідження*, які потрібно вирішити для досягнення поставленої мети.

Об’єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, і обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об’єкта. Предмет і об’єкт дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об’єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної роботи, що зазначається як її назва.

Гіпотеза дослідження є науковим припущенням, яке висуває здобувач вищої освіти для пояснення певного явища, що потребує перевірки дослідним або теоретичним шляхом. Зазвичай гіпотеза – це певна ідея, що має імовірнісний характер. Тому для її підтвердження студент шукає нові наукові факти, ставить експеримент та аналізує його результати.

Методи дослідження характеризують перелік методів, використаних для досягнення мети кваліфікаційної роботи. Перераховувати ці методи треба відповідно до змісту роботи, коротко та змістовно визначаючи, що саме

досліджувалось із застосуванням кожного методу, щоб підтвердити логічність і доцільність їх вибору.

База дослідження – це установа, де відбувалась експериментальна робота, передбачена завданнями дослідження (проводилось анкетування, тестування, педагогічний експеримент тощо).

Науково-практична значущість дослідження містить коротку анотацію нових наукових положень, запропонованих здобувачем вищої освіти особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати, що одержано вперше, що удосконалено або уточнено. Треба подати відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання.

Апробація результатів дослідження: вказується, на яких наукових конференціях, семінарах опрелюднено результати дослідження, викладеного у кваліфікаційній роботі.

Публікації: наводять перелік усіх публікацій, що висвітлюють здобутки здобувача, опубліковані за темою кваліфікаційної роботи.

Структура кваліфікаційної роботи розкриває її структурні елементи. Наприклад, вступ, два розділи, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Необхідно вказати повний обсяг сторінок кваліфікаційної роботи, кількість уміщених таблиць і рисунків, кількість самостійних сторінок тексту, які вони займають, а також кількість найменувань, зазначених у списку використаних джерел.

Зразок вступу кваліфікаційної роботи представлений у додатку А.

– вимоги до основної частини кваліфікаційної роботи

Виклад матеріалу дослідження здійснюється відповідно до змісту послідовно у розділах, підрозділах, пунктах основної частини роботи. Результати дослідження повинні відповідати вимогам літературної мови, стиль викладу – науковий. Необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати наукового дослідження, уникати загальних слів,

бездоказових тверджень, тавтології, дотримуватись вимог академічної доброчесності тощо.

Основна частина кваліфікаційної роботи зазвичай складається з кількох розділів і підрозділів до них.

В першому розділі (теоретичному) подають аналіз вітчизняної та закордонної літератури за темою, відомості про проведені теоретичні або експериментальні дослідження. Аналіз літератури передбачає окреслення основних етапів розвитку наукової думки за проблемою дослідження; визначення тих питань, що залишилися невирішеними, та місця започаткованої роботи в розв'язанні проблеми.

В другому розділі (експериментально-прикладному) – викладають результати власних досліджень, що дозволяють підтвердити чи спростувати гіпотезу дослідження, а також рекомендації щодо подальшого вирішення проблеми.

Кваліфікаційна робота повинна містити принципово новий матеріал або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій, в іншому аспекті. Потрібно застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких всебічно обґрунтовується у кожному конкретному випадку їх використання. Необхідно наводити вагомі й переконливі докази на користь обраної концепції, всебічно аналізувати і обґрунтовано критикувати протилежні їй позиції.

Наукову інформацію в роботі потрібно викладати якомога докладніше, розкриваючи хід і результати дослідження з детальним описом його методики. Повнота наукової інформації повинна відбиватись у деталізованому фактичному матеріалі з обґрунтуваннями, гіпотезами, теоретичними узагальненнями.

Матеріали роботи повинні містити конкретні, чітко сформульовані рекомендації, спрямовані на вдосконалення наявного стану досліджуваної проблеми.

Виклад матеріалу основної частини має бути логічно структурований і впорядкований відповідно до провідної ідеї дослідження.

– вимоги до загальних висновків

У висновках коротко оцінюють стан проблеми, місце проведеного дослідження в аспекті її розв'язання, викладають наукові та практичні результати, одержані шляхом послідовного виконання завдань дослідження, а також рекомендації щодо наукового і практичного застосування здобутих результатів. Загальні висновки будують відповідно до завдань дослідження.

– вимоги до списку використаних джерел

Список використаних джерел містить побудований в алфавітному порядку перелік проаналізованої здобувачем вищої освіти літератури. Список використаних джерел може включати як надруковані, так і електронні видання, видання іноземною мовою тощо.

– вимоги до додатків

Додатки призначені для вивільнення основної частини кваліфікаційної роботи від громіздких відомостей, що ускладнюють її сприйняття. В додатки виносять таблиці допоміжних цифрових даних, математичні розрахунки, інструкції, методики та інший матеріал, що підтверджує основні положення кваліфікаційної роботи.

3. Мова і стиль кваліфікаційної роботи

Матеріал кваліфікаційної роботи слід викладати грамотно, простим науковим стилем. Текст роботи не повинен містити повторів та бути перевантаженим цитатами. Не припустимо переписування тексту з літературних джерел, їх цитування без посилань, що порушує вимоги академічної доброчесності [3].

Мова і стиль роботи як частина писемної наукової мови склалися під впливом так званого академічного етикету, сутністю якого є інтерпретація власного і запозичених поглядів з метою обґрунтування наукової істини.

Встановлені певні традиції у спілкуванні вчених між собою як в усній, так і в писемній мові.

Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладу матеріалу. Це знаходить своє відображення в усій системі мовних засобів. Науковий виклад складається переважно з роздумів, метою яких є доведення істин, виявлених внаслідок дослідження фактів дійсності.

Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Для вираження логічних зв'язків застосовують спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже), заперечення (проте, тимчасом, але, тим не менше, аж ніяк), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж), перехід від однієї думки до іншої (тепер звернімося до..., розглянемо, зупинимося на..., розглянувши..., перейдемо до..., необхідно зупинитися на..., необхідно розглянути...), результат, висновок (отже, значить, як висновок, на закінчення зазначимо, все сказане дозволяє дійти висновку, підсумовуючи, слід сказати...).

Для мови наукових праць характерна відсутність експресії. Звідси домінуюча форма оцінки – констатація ознак, притаманних слову, яке визначають.

Обов'язковою вимогою щодо об'єктивності викладення матеріалу роботи є посилання на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (за повідомленням, за відомостями, на думку, за даними, на нашу думку тощо).

В наукових роботах зазвичай замість займенника «я» використовують «ми» з огляду на те, що представлення суб'єкта авторства як формального колективу надає більшого об'єктивізму викладенню. Вираження авторства

через «ми» дозволяє відобразити власну думку як думку певної групи людей, наукової школи чи наукового напрямку, адже сучасну науку характеризують такі тенденції, як інтеграція, колективність творчості, комплексний підхід до вирішення проблем. Займенник «ми» та його похідні набагато краще передає ці тенденції.

4. Оформлення кваліфікаційної роботи

Важливим аспектом підготовки наукової праці є її правильне оформлення, що має відповідати певним вимогам. Дотримання загальноприйнятих вимог дозволяє іншим дослідникам швидко ознайомитися з результатами роботи науковця, критично оцінити та, за необхідністю, перевірити його висновки або відтворити хід дослідження. Оформлення кваліфікаційної роботи має відповідати державним стандартам України.

- загальні вимоги

Кваліфікаційна робота пишеться і захищається українською мовою (за винятком іноземних здобувачів, які її не вивчали).

Текст друкується на комп'ютері, на одній стороні вертикально орієнтованих аркушів паперу білого кольору формату А4 (210х297 мм). Для друку використовується шрифт Times New Roman; колір шрифту – чорний; розмір шрифту – 14 пт. На одній сторінці розміщується до 30 рядків тексту, що відповідає використанню міжрядкового інтервалу 1,5. При друкуванні встановлюються поля: зліва – 30 мм, справа – 10 мм, зверху і знизу – по 20 мм. За умови дотримання вищезазначених вимог рекомендований обсяг магістерської роботи становить 70-90 сторінок (без додатків).

Заголовки структурних частин “ЗМІСТ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ” та ін. друкують великими літерами по центру сторінки. Відстань між заголовками та текстом 1 інтервал. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами

(крім першої великої) з абзацного відступу. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою.

Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

- нумерація (сторінок, розділів)

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака «№.». Нумерація сторінок роботи – наскрізна, у правому верхньому куті сторінки, арабськими цифрами без крапки. Титульний аркуш не нумерується.

Приклад:

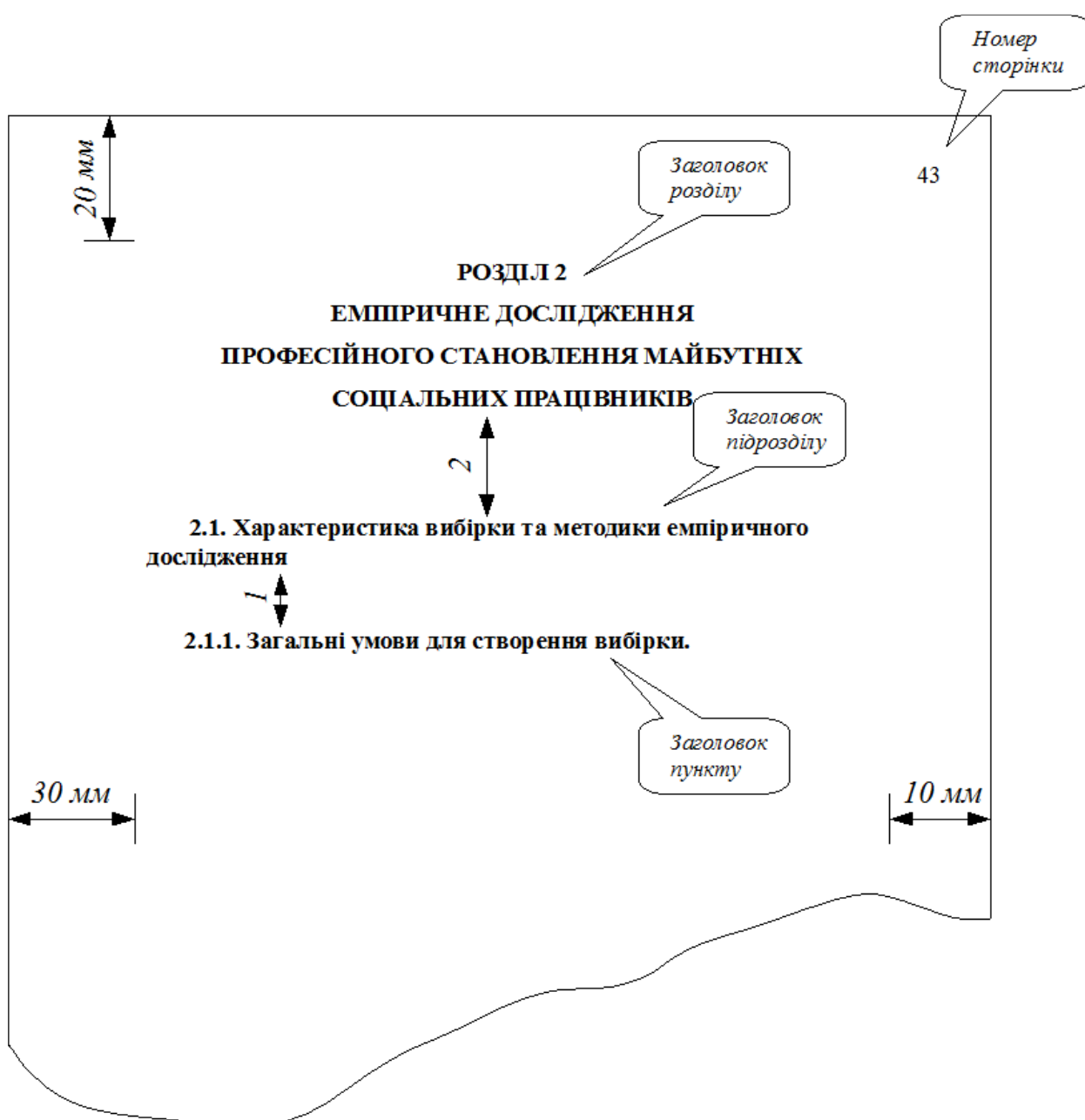

Рис. 1. Зразок оформлення розділів, підрозділів та пунктів

Такі структурні одиниці як зміст, завдання до виконання роботи, анотація, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки не мають порядкового номера. Номер розділу ставлять після слова “РОЗДІЛ”, після номера крапку не ставлять; потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу також ставлять крапку. Наприклад, 2.4. (четвертий підрозділ другого розділу). Потім у тому самому рядку наводять заголовок підрозділу.

- цитування і посилання на джерела

Для відтворення матеріалу використаних джерел роботи та забезпечення вимог академічної доброчесності у тексті кваліфікаційної роботи вміщують посилання. Посилання роблять після закінчення цитування джерела або після узагальненого викладу даних, запозичених з конкретного джерела (джерел).

Посилання на джерела оформлюють у квадратних дужках відповідно до списку використаних джерел. *Наприклад:*

“Становлення – категорія для позначення процесу набуття предметом, що виникає, якісної визначеності” [12, с. 35].

Отже, процитоване означення знаходиться на тридцять п'ятій сторінці друкованого джерела, яке розміщене у списку під дванадцятим номером.

Або:

“Соціальний працівник виконує низку посередницьких ролей, адже забезпечує своєчасне, адекватне й зкоординоване надання послуг клієнтам завдяки спільними зусиллями багатьох спеціалістів, різних соціальних агенцій тощо” [37, с. 56-57].

Наведене в посиланні твердження знаходиться на сторінках з 56-ї по 57-у у джерелі, що подане у списку під номером 37.

При узагальненому викладі даних (без цитування) допускаються посилання лише на порядковий номер джерела. *Наприклад:*

Становлення особистості ніколи не закінчується так само, як не закінчується спосіб буття індивіда – індивідуальна і суспільна діяльність [34].

У цьому випадку йдеться про посилення на літературне джерело під номером тридцять чотири в списку використаних джерел. Проте, якщо джерело має досить велику кількість сторінок, незважаючи на відсутність цитування, доцільно вказувати не тільки джерело, але й сторінку, на якій викладено думку автора.

Наявність посилань є обов'язковою вимогою щодо оформлення кваліфікаційної роботи та дотримання академічної доброчесності.

- ілюстрації

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки тощо) слід розміщувати безпосередньо після тексту, де їх згадують увперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують під ілюстрацією. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснення щодо неї.

У тексті кваліфікаційної роботи всі ілюстрації називають словом «рисунок» або скорочено «рис.». Ілюстрації слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер ілюстрації складається з номеру розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою, наприклад: «Рисунок 3.1.» – це перший рисунок третього розділу. Назву ілюстрації розміщують по центру сторінки відразу під зображенням, пишуть з великої букви і відокремлюють від порядкового номера крапкою. *Наприклад:*

Рис. 2.7. Функції соціального працівника

Якщо в кваліфікаційній роботі вміщено тільки одну ілюстрацію, її також нумерують згідно наведених вимог.

- таблиці

Узагальнений у кваліфікаційній роботі емпіричний матеріал оформлюють у вигляді таблиць. На всі таблиці має бути посилання в тексті роботи. Наочно оформлення таблиць подано на рис. 2.

Приклад:

ТАБЛИЦЯ _____						
назва таблиці						
Головка						Заголовки граф
						Підзаголовки граф
						Рядки
Боковик (графа для заголовків рядків)		Графи (колонки)				

Рис. 2. Оформлення таблиць

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад: “Таблиця 3.1” – перша таблиця третього розділу. Якщо у тексті тільки одна таблиця, її також нумерують згідно наведених вимог.

Номер таблиці розміщують над таблицею у крайньому правому положенні на рядку. Таблиця може мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують симетрично до тексту над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. При перенесенні частини таблиці на наступну сторінку, слід повторити в кожній частині таблиці її головку і боковик. При поділі таблиці на частини її головку або боковик можна замінити відповідно номерами граф чи рядків,

нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці. Якщо таблицю розділяють, то над другою і наступними частинами біля правого поля пишуть: “Продовження таблиці ...” із зазначенням номера таблиці.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

- формули

Формули розташовують безпосередньо після тексту, в якому їх згадують, всередині рядку. Вище і нижче кожної формули потрібно залишити не менше одного вільного рядка.

Формули слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад, формула (1.3) – третя формула першого розділу. Номер формули зазначають на рівні формули у круглих дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули, слід наводити безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Пояснення значень кожного символу та числового коефіцієнта слід давати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають з абзацу словом «де» без двокрапки.

Приклад:

Для виявлення зв'язку між двома пов'язаними величинами розраховують коефіцієнт лінійної кореляції:

$$R = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y}, \quad (2.1)$$

де $\overline{xy}$ – середнє значення добутку ознак X и Y;

$\bar{x}$, $\bar{y}$ – середні значення відповідних ознак;

σ_x , σ_y – середні квадратичні відхилення ознак X і Y.

Якщо у роботі тільки одна формула, її також нумерують згідно до вищенаведених вимог.

- висновки

Висновки оформлюють у вигляді пронумерованого арабськими цифрами викладу результатів дослідження відповідно до його завдань. Посилання на інших авторів, їх цитування, а також наведення загальновідомих істин у висновках не припустимі. Рекомендовано, щоб обсяг висновків становив не більше, як 5% обсягу основної частини кваліфікаційної роботи.

- список використаних джерел

Використані джерела у кваліфікаційній роботі розміщують у вигляді нумерованого списку (використовуються тільки арабські цифри) за алфавітом. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до рекомендованого МОН переліку оформлення списку наукових публікацій:

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA-1,2 (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabianstyle-1.
4. Harvard style-1.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.
8. Vancouver style-1.
9. OSCOLA.
10. APS (American Physics Society) style-1.
11. Springer MathPhys Style-1 [2].

- додатки

Додатки призначені для відображення допоміжного матеріалу, необхідного для повноти сприйняття дослідження, і наводяться тільки в разі необхідності. Якщо додатки можна розмістити на аркушах формату А4, їх послідовно брошурують у роботу після списку використаних джерел з

наскрізною нумерацією сторінок. Для додатків можна не дотримуватись вимог щодо розміру шрифту та міжрядкового інтервалу.

Розміщувати додатки слід у порядку посилань на них у тексті кваліфікаційної роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, “Додаток А”, “Додаток Б” та ін. Позначення “Додаток ...” роблять симетрично до тексту на першому рядку аркуша, нижче симетрично до тексту розміщують назву додатку. За необхідності текст додатків можна поділяти на розділи, підрозділи, пункти і підпункти та нумерувати їх у межах кожного додатку. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад: А.2 – другий розділ додатку А; Г.3.1 – підрозділ 3.1 додатку Г. Ілюстрації, таблиці, формули, що є у тексті додатку, нумерують у межах кожного додатку, наприклад: рисунок Г.3 – третій рисунок додатку Г; таблиця А.2 – друга таблиця додатку А; формула (А.1) – перша формула додатку А.

5. Процедура перевірки кваліфікаційних робіт на наявність/відсутність плагіату

Процедура перевірки кваліфікаційних робіт на наявність/відсутність плагіату передбачена Положенням кафедри ПСР про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на унікальність та наявність академічного плагіату [5] та здійснюється за допомогою Антиплагіатної Інтернет-Системи StrikePlagiarism етичною комісією випускової кафедри, до складу якої входять Голова (завідувач випускової кафедри), Керівник та члени Комісії.

Процедура перевірки кваліфікаційної роботи на можливу наявність академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації здійснюється не пізніше ніж за 20 днів до її захисту, за умови вдалого попереднього захисту.

Несвоєчасне надання здобувачем кваліфікаційної роботи для перевірки без поважних причин є приводом до не допуску здобувача до захисту та відрахування за невиконаний навчальний план.

Результатом зазначеної перевірки є наданий інтернет-системою Strikeplagiarism «Звіт подібності», а також рішення Етичної Комісії щодо унікальності наукових досліджень та експериментальних розробок, представлених у кваліфікаційній роботі, відповідно до значень коефіцієнтів подібності та наявності/відсутності сигналу «Тривога» (див. [5]).

У разі наявності академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації, науковий керівник та здобувач вищої освіти впродовж 5 календарних днів повинні доопрацювати текст кваліфікаційної роботи та надати її для повторної перевірки антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism. У випадку повторного негативного висновку здобувач не допускається до захисту кваліфікаційної роботи та відраховується за невиконання навчального плану.

У разі позитивного рішення Етичної Комісії здобувач вищої освіти допускається до захисту кваліфікаційної роботи.

6. Вимоги до презентації кваліфікаційної роботи

Презентація готується здобувачем вищої освіти напередодні захисту, її зміст узгоджується з керівником кваліфікаційної роботи. Складовими презентації є доповідь українською мовою та її ілюстративне супроводження у вигляді слайдів, плакатів та інших засобів візуалізації. У доповіді здобувач стисло обґрунтовує вибір теми дослідження та його основні результати. В доповіді не бажано докладно зупинятись на теоретичних положеннях. Для унаочнення результатів дослідження можна використовувати узагальнені таблиці, рисунки, схеми, графіки. Здобувач має вільно володіти текстом доповіді та користуватися лише її ілюстративним супроводженням.

На презентацію результатів кваліфікаційної роботи здобувачу відводиться 5-7 хв.

Заклучення

Представлені методичні рекомендації до написання кваліфікаційної роботи магістра є узагальненням досвіду провідних ЗВО України з організації та написання наукових робіт зазначеного освітньо-кваліфікаційного рівня, досвіду наукового керівництва такими роботами та базуються на Положенні «Про атестацію осіб, які здобувають ступінь бакалавра та магістра в Одеському національному політехнічному університеті» [4], положенні «Про академічну доброчесність Одеського національного політехнічного університету» [3], Положенні кафедри ПСР про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на унікальність та наявність академічного плагіату [5]. Сподіваємось, що ці рекомендації стануть в нагоді здобувачам, які працюють над виконанням кваліфікаційних робіт різного рівня, а також викладачам, які здійснюють керівництво науковою роботою здобувачів.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, редакція від 25.07.18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про Затвердження вимог до оформлення дисертацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>
3. Положення про академічну доброчесність Одеського національного політехнічного університету. Введено в дію наказом ректора від 18 січня 2018 р. № 1. URL: https://opu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_docs/polojennyyaa.pdf
4. Положення про атестацію осіб, які здобувають ступінь бакалавра та магістра в Одеському національному політехнічному університеті. Введено в дію наказом ректора від 30 травня 2019 р. № 271-в. URL: https://opu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_docs/atestaciya_2019.pdf
5. Положення кафедри ПСР про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на унікальність та наявність академічного плагіату
6. Положення про організацію освітнього процесу в ОНПУ. Введено в дію наказом ректора від 03 жовтня 2019 р. № 34. URL: <https://opu.ua/document/2492>

Додаток А

Зразок вступу до магістерської роботи

Актуальність дослідження. Будь-яка професійна діяльність за своєю природою соціальна, адже майже всі професії передбачають певні взаємовідносини між людьми. Проте не випадковим є особливе виокремлення професій, для представників яких інша людина чи спільнота людей є не соціальним середовищем, не умовою труда, а предметом труда – предметом розпізнавання, оцінювання або впливу. До таких професій відноситься професія соціального працівника. Головною ознакою цієї професії як професії соціономічної сфери є подвійність предмету труда: з одного боку, знання, уміння, навички в конкретній діяльності, а з іншого – процес взаємодії між людьми. Тому від фахівця як суб'єкта труда вимагають, по-перше, спеціальних знань, умінь, навичок, а, по-друге, – професійних здібностей, що виявляються в умінні працювати з людьми.

Невідповідність між суб'єктивними уявленнями про професійну діяльність соціального працівника та реальністю зазвичай призводить до того, що вже на першому курсі навчання у ЗВО здобувачі незадоволені своїм професійним вибором. Як наслідок, – зниження пізнавального й професійного інтересу, відмова працювати за обраним фахом. Слід констатувати, що професія соціального працівника не відноситься до категорій так званих престижних професій, що зумовлено досить низькою заробітною платнею та надзвичайно важкими умовами праці з людьми похилого віку, людьми з обмеженими можливостями, інвалідами та іншими категоріями населення, що потребують соціальної підтримки. Тому чинник «престижності» не є провідним мотивом у виборі означеної професії. Проте від знань про професію та її специфіку, про відповідність власних здібностей вимогам професії залежить не тільки адекватність професійного

самовизначення, але й успішність професійного становлення у ЗВО і, як наслідок, ефективність подальшої професійної діяльності у соціальній сфері.

Загальним проблемам підготовки соціальних працівників присвячено дослідження таких українських науковців, як А. Кулікова, І. Мельничук, Н. Микитенко, В. Сидоров, Н. Собак, а також російських учених – І. Зимньої, В. Нікітіна та ін. Зокрема, українські дослідники вивчають проблеми формування професійно-комунікативної компетентності (Д. Годлевська та ін.), виховання гуманності (Н. Клименко та ін.), становлення відповідальності (О. Патинюк та ін.) майбутніх соціальних працівників.

Проте особливості професійного становлення майбутніх соціальних працівників у період навчання у ЗВО досі не стали предметом наукових досліджень, що зумовило вибір теми дипломного проекту: *«Психолого-педагогічні засади професійного становлення соціального працівника»*.

Мета дослідження – визначити теоретичні засади та провести емпіричне дослідження процесу професійного становлення соціальних працівників у ВНЗ.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність та специфіку професійної діяльності соціального працівника.
2. На основі теоретичного аналізу наукової літератури з проблеми дослідження визначити філософське підґрунття, сутність, особливості та основні соціально-психологічні чинники професійного становлення майбутніх соціальних працівників.
3. Провести емпіричне дослідження рівнів прагнення майбутніх соціальних працівників до саморозвитку.
4. Визначити дидактичні заходи підвищення рівня прагнення до саморозвитку в майбутніх соціальних працівників.

Об'єкт дослідження – майбутні соціальні працівники.

Предмет дослідження – професійне становлення майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки у ЗВО.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що процес професійного становлення майбутніх соціальних працівників забезпечується їхнім прагненням до саморозвитку, на рівень якого можна впливати дидактичними засобами.

Методи дослідження. Реалізація мети і завдань дослідження здійснювалася шляхом комплексного поєднання теоретичних і емпіричних методів: аналіз літератури для обґрунтування актуальності проблеми дослідження; методи аналізу та синтезу, систематизація і узагальнення для виявлення філософських засад, сутності, особливостей та соціально-психологічних чинників професійного становлення майбутніх соціальних працівників; тестування для з'ясування рівнів прагнення здобувачів до саморозвитку.

База дослідження. Дослідження проводилося на базі кафедри психології та соціальної роботи ОНПУ.

Науково-практична значущість. Виявлено сутність і специфіку соціальної роботи як професійної діяльності; визначено методологічні засади процесу професійного становлення майбутнього соціального працівника. Практична значущість роботи полягає у розробці тренінгу з формування в майбутніх соціальних працівників прагнення до саморозвитку, від рівня якого залежить ефективність процесу їхнього професійного становлення.

Структура роботи. Робота містить вступ, п'ять розділів, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Повний обсяг роботи 85 сторінок. В роботі вміщено 1 таблицю, 2 рисунки. Список використаної літератури охоплює 48 джерел.

Навчальне видання

Корнещук Вікторія Вікторівна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА**